

Charakterystyka to odmiana opisu. Jej celem jest przedstawienie postaci rzeczywistej lub fikcyjnej.

W odmianie **bezpośredniej** sprowadza się do nazywania wprost cech bohatera (Zbyszko z Bogdańca był honorowy), natomiast w **pośredniej** polega na przedstawieniu postaci w konkretnych sytuacjach, na podstawie których można wnioskować o jej cechach (np. Zbyszko z Bogdańca dotrzymał ślubów mimo śmierci ukochanej Danusi).

Jeżeli przedstawiamy postać, której cechy charakteru, osobowość są stałe, mamy do czynienia z charakterystyką **statyczną**. Jeżeli zaś bohater ulega wewnętrznej przemianie, czyli jego cechy zmieniają się, charakterystyka będzie **dynamiczna**.

Ze względu na opisywany obiekt wyróżnia się następujące jej odmiany: **autocharakterystyka, charakterystyka indywidualna, zbiorowa i porównawcza**.

Cechy i zasady tworzenia

Dobrze napisana, poprawna pod względem merytorycznym charakterystyka musi być poprzedzona zebraniem informacji o opisywanej osobie. Należy dokonać analizy faktów z jej życia, przyjrzeć się zainteresowaniom, talentom, cechom charakteru, zachowaniu w różnych sytuacjach, stosunkowi do ludzi. Warto także poszukać opinii innych osób na temat charakteryzowanej postaci.

1. Gromadzenie cech zewnętrznych, mówiące o osobowości postaci
  1. sposób poruszania się
  2. sposób mówienia
  3. sposób ubierania
  4. powierzchowność
  5. rysy twarzy
  6. wyraz twarzy
  7. spojrzenie
  8. postawa
2. gromadzenie faktów związanych z charakteryzowaną postacią
3. zebranie czynów postaci
4. wyszukanie wypowiedzi postaci
5. odnalezienie sądów postaci

W tekście można wykorzystać elementy innych form wypowiedzi, m.in. opisu i rozprawki (w toku argumentowania przedstawionych cech). Wypracowanie warto też wzbogacić o cytaty, które będą potwierdzać prawdziwość przedstawionych informacji.

Język charakterystyki powinien być obrazowy. Efekt taki uzyskuje się dzięki nagromadzeniu przymiotników i rzeczowników - słownictwa nazywającego cechy charakteru, osobowości, umysłowości. Należy jednak pamiętać, iż prawidłowo napisana charakterystyka nie jest jedynie suchym wyliczeniem cech. Każda z nich powinna być zilustrowana odpowiednim przykładem zaczerpniętym z życia opisywanej postaci.

Budowa i schemat

Charakterystyka to forma wypowiedzi o trójdzielnej budowie.

We **wstępie należy przedstawić postać**. Przydatne będą informacje dotyczące imienia i nazwiska, wieku, pochodzenia, sytuacji rodzinnej, finansowej, zawodu. Jeżeli praca dotyczy bohatera literackiego, należy podać tytuł utworu oraz imię i nazwisko autora. Zakres prezentacji za każdym razem będzie inny, bo uzależniony od danych, które możemy zebrać na temat opisywanej osoby.

Rozwinięcie poświęcone jest właściwej charakterystyce postaci, na którą składają się:

- a) opis wyglądu zewnętrznego, np. włosów, rysów twarzy, sylwetki, ubioru, sposobu poruszania się, gestykulacji,
- b) nazwanie i poparcie przykładem cech charakteru, czyli tych ukształtowanych przez wychowanie i doświadczenie życiowe (np. gościnność, pracowitość, tchórzliwość),
- c) określenie usposobienia, czyli sposobu zachowywania się (porywczość, opanowanie, skrytość),
- d) nazwanie cech intelektu (spostrzegawczość, erudycja),
- e) przedstawienie zainteresowań, talentów.

Zakończenie służy przedstawieniu **wniosków** i sformułowaniu **oceny** opisywanej postaci. Można tu wyrazić swój podziw, zdziwienie lub rozczarowanie charakteryzowaną osobą.

Zakres charakterystyki często jest uwarunkowany tematem. Np. w przypadku pracy pt. „Charakterystyka bohatera literackiego, który wolność uznał za najwyższą wartość” informacje na temat wyglądu zewnętrznego będą nieistotne. Nie zawsze też będziemy dysponowali wszystkimi danymi, więc powyższy schemat kompozycyjny należy traktować jedynie jako punkt wyjścia do pracy i modyfikować tak, by umożliwił sprawną realizację tematu.

Dobór treści będzie ściśle związany z budową akapitów. Obowiązkowo w pracy należy uwzględnić trzy – dla wstępu, dla rozwinięcia i dla zakończenia, ale jeżeli w rozwinięciu skupimy się tylko na cechach charakteru, wtedy każdą z nich należy przedstawić i uzasadnić w osobnym akapicie. Jeżeli zaś rozwinięcie obejmować będzie pozostałe elementy, każdy powinien być zrealizowany w odrębnym akapicie. Najlepiej stosować się do zasady – nowa myśl = nowy akapit.

Przydatne zwroty i słownictwo

Aby zapobiec monotonii wyliczania cech, warto wykorzystać następujące sformułowania: *o [cecha] świadczy..., kolejną zaletą/wadą bohatera jest..., świadectwem [cecha] jest ..., swojej [cecha] dowiódł, gdy..., to osoba [cecha], ponieważ... .*

Cechy: dobry, uczciwy, wyrozumiały, lojalny, odważny, skromny, hojny, cierpliwy, opiekuńczy, radosny, pogodny, otwarty, tolerancyjny, błyskotliwy, mądry, elokwentny / popędliwy, tchórzliwy, okrutny, złośliwy, skąpy, niepunktualny, zaborczy, niezdarny, ponury, skryty, nieufny, ograniczony, bezmyślny.

Wiadomości dodatkowe (nie obowiązują)

Autocharakterystyka

Jest jedną z odmian charakterystyki. Polega na zaprezentowaniu samego siebie. Ma identyczny z charakterystyką indywidualną schemat kompozycyjny, wymaga prezentacji tego samego zakresu treści. Opisuując samych siebie, posługujemy się oczywiście czasownikami w 1. osobie (nazywam się, jestem, interesuję się itd.).

Zredagowanie autocharakterystyki nastęrcza jednak pewnych trudności. Po pierwsze, niełatwo jest spojrzeć na siebie krytycznie i w sposób obiektywny przedstawić swoje mocne i słabe strony. Po drugie, problematyczne może być zakończenie. Jak ocenić samego siebie? Czy nasza samoocena będzie adekwatna do tego, jak postrzegają nas inni? Warto w tym miejscu rozważyć, czy możemy zmienić w sobie coś, by stać się lepszym człowiekiem.

Przykładowa autocharakterystyka - wzór - autocharakterystyka Todda Andrsona, bohatera "Stowarzyszenia Umarłych Poetów"

Charakterystyka porównawcza

Celem tej odmiany charakterystyki jest porównanie dwóch (lub więcej) postaci, czyli przedstawienie różnic i podobieństw między nimi. Dobór bohaterów nie może być przypadkowy, powinni oni zajmować stanowisko względem tego samego problemu.

Istnieją dwie szkoły pisania tej formy wypowiedzi. Jedna z nich zakłada osobną charakterystykę pierwszego bohatera, następnie drugiego i wyciągnięcie wniosków w zakończeniu. Łatwo tutaj

o błąd polegający na przeoczeniu istoty porównania i stworzeniu dwóch odrębnych tekstów niepowiązanych wspólną płaszczyzną porównawczą.

Druga szkoła zaleca równoległą charakterystykę postaci. W tym przypadku redagując tekst, należy bazować na schemacie kompozycyjnym klasycznej rozprawki, pamiętając, by w obrębie jednego akapitu (np. dotyczącego wyglądu lub intelektu) przyjrzeć się jednocześnie dwu osobom. Należy zadbać o logiczne uporządkowanie treści – osobno analizować podobieństwa i osobno przyjrzeć się różnicom. W żadnym wypadku nie powinno się tych elementów przeplatać.

Przykładowa charakterystyka porównawcza - wzór - charakterystyka porównawcza Cześnika i Rejenta z "Zemsty" A. Fredry

Charakterystyka zbiorowa

Polega na zaprezentowaniu grupy osób, pewnej zbiorowości, której członków łączą te same ideały, problemy, doświadczenia. Schemat kompozycyjny pozostaje niezmienny: wstęp, rozwinięcie, zakończenie. Istotne jest, aby koncentrować się tylko na tych elementach, które są wspólne dla wszystkich członków charakteryzowanej grupy. W rozwinięciu należy zwrócić uwagę na wartości istotne dla bohaterów i, jak w przypadku klasycznej charakterystyki, trafność swoich spostrzeżeń argumentować konkretnymi przykładami zachowań lub sytuacji.

<https://eszkola.pl/jezyk-polski/charakterystyka-8799.html?strona=6>